

KRONIKA, REFERATI IN KRITIKA.

Etnografski muzej v Ljubljani v letu 1939.

Usoda Etnografskega muzeja v Ljubljani je kaj žalostna in živa priča malomarnosti našega naroda in naše oblasti za ostanke narodne kulture, za dokaze narodne samobitnosti in za ogledalo narodove duše, kajti vsem tem trem smotrom v glavnem služi vsak etnografski muzej. Tako pa je muzej obsojen na životarenje, na neugled in večinoma tudi na nepoznavanje naše javnosti. Ena sama dvorana ne more nuditi niti bežnega pogleda v našo ljudsko življenje, v našo ljudsko umetnost in v naše značilnosti, posebno ko se v zadnjem času radi nagromadenja in kopičenja predmetov spreminja v slabo urejen magacin etnografskih predmetov, ne pa v reprezentančno svetišče naše nepokvarjene ljudske duše. Vsi naši klici po rešitvi iz tega neznosnega stanja so glas vpijočega v puščini in naletijo povsod na gluha ušesa in zaprta vrata, kakor da Slovenci nočejo imeti lepih prostorov posvečenih ljudstvu in zdravemu nepokvarjenemu narodu, ki je znal prinesiti iz pradavnine s seboj posebnosti in značilnosti, katere nam dajo posebno narodno obeležje, ki nam dajo pravico, da se imenujemo narod. Vse naše postavljanje z visoko kulturno stopnjo Slovencev je puhlo in zgrajeno na domišljavosti, ko pa vendar na drugi strani nismo v stanju pokazati niti toliko srčne kulture, da bi mogli javno dokazati, da so nam naši narodne dragocenosti in tudi naša navadna svojina svete in da jih spoštujemo, da so nedotakljive od vseh grabežljivih tucjev. Resni časi bi še prav gotovo morali to od nas zahtevati in etnografski muzej bi moral biti hram, na katerega bi mogli pokazati omahljivcem, ki dvomijo v našo samobitnost in pravico do lastnega svobodnega kulturnega obstoja. Zavednost bi mogli ravno na ta način najlažje vzgojiti in vcepiti mladim in odraslim.

Pri drugih narodih polagajo ravno veliko važnost na etnografske muzeje, ker se zavedajo, da jim dobro urejen in reprezentančen etnografski muzej mnogo bolje služi in prinaša mnogo več vzgojnih koristi, poleg šol in učnih zavodov, kot pa še toliko galerij umetnosti, katere vzori niso vedno zrasli na domačih tleh. Posebno moremo opaziti, da ravno mali narodi posvečajo izredno pozornost svojemu etnografskemu muzeju. Saj majhen narod ne more pokazati takih primerov visoke umetnosti, kot je to slučaj pri velikih, ki so bili vedno vodilni v umetnosti in spravljali v senco manjše, temveč more svojo samobitnost in svoje značilnosti pokazati le v izdelkih duha in roke, ki so nastali v narodu samem brez velikega ozira na tuje vplive in je torej edini resnični izraz ljudstva, njegovega mišljenja in čustvovanja. Malemu narodu je etnografski muzej potreben in prikaz ljudskega življenja nujen, da more v narodu ohranjevati tradicijo in ga navajati k razlikovanju domačega in tujega. S povečano industrializacijo je postalo mnogo predmetov nerabnih, ali ni ravno etnografski muzej poklican k temu, da jih ohrani potomcem in da jih otme pozabe, da bodo vedeli tudi oni kakšno je bilo življenje v prejšnjih časih? Spoštovanje teh narodnih starin kaže na stopnjo narodne zavednosti, na narodni ponos in na kulturo naroda. Štirimilijonski narod Fincev ima pet profesorjev predavateljev etnologije (mi pa nobenega) in krasno urejene etnografske muzeje. Znani so znamenito urejeni etnografski muzeji Švedov, Norvežanov in Dancev z znanimi muzeji na prostem, ko so v naravo postavili cele kmečke hiše z vsem inventariem in ostalimi pritliklami, poleg velikih razstavnih dvoran posvečenih ljudski umetnosti in obrti. Češki etnografski muzeji so n.p.r. poleg predmetov ljudskega življenja znali prika-

zati cele ljudske šege in običaje z lutkami v resničnem dogodku, kakor so znani tudi madžarski etnografski muzeji.

Zanimivo je opazovati, da imajo ravno visoko kulturni veliki zapadni narodi, čeprav siromašni na narodopisnih posebnostih, tako urejene narodopisne muzeje in da kažejo ravno s tem na pomen, katerega ti muzeji za narod imajo in hočejo povdariti vzgojno stran teh. Ljudsko življenje polagoma zamira in prehaja v neko skupno življenje vseh ljudi, v katerih ne bo več razen jezika in miselnosti velikih življenjskih razlik. Zato je treba pozabi oteti življenje prednikov, ki so na tej zemlji živeli in ji dali svoj znoj in žulje svojih rok ter ustvarili skupnost, katera daje pravico narodnega obstoja in življenja tudi poleg narodov — velikanov. Vseh teh dejstev bi se moral zavedati tudi eden najmanjših evropskih narodov — Slovinci, na križišču vzhoda in zapada na prehodu iz juga na sever, ki more ravno v vsem pokazati to križanje, svoj važen geografski položaj v nevarnosti velikih sosedov in čigar poslanstvo leži ravno v prehodu. Zavedati bi se moral položaja in skrbeti s pravo narodnostno vzgojo, s kazanjem na narodne svetinje in ostanke velike narodove kulture, da mora vztrajati na svojem mestu s svojim poslanstvom.

Če pogledamo sedanji položaj Etnografskega muzeja v Ljubljani vidimo, da zelo slabo zastopa naše narodopisje. Nahaja se v zgradbi skupno z Narodnim muzejem in ima na razpolago eno samo sobo in del hodnika. V sobi se nahaja provizorično prikazana gorenjska kmečka izba s kamro in kuhinjsko pečjo, v notranjostih so naloženi še vsi predmeti ljudske umetnosti in obrti, tako da se improvizacija interieurja izgubi v naloženosti predmetov. Nadalje se v sobi nahaja v sredi 5 velikih vitrin z lutkami narodnih noš, vezenin, oblek, čipk in drugih suknenih predmetov. Vitrine, v razdalji enega metra druga od druge, ne nudijo nobene preglednosti na gosto razpostavljenega materiala. Stranske stene so obložene z drugimi vitrinami, v katerih so manjši predmeti ljudske umetnosti in okraševanja, ostala stena navzgor pa je polna raznih ljudskih slikarjev, da, še celo ispod stropa vise razni predmeti, ki so se nahajali obešeni v kmeč-

kih hišah. Na steni hodnika, kolikor ga je na razpolago, se nahajajo glavni primeri panjskih končnic in posamezne skrinje. S tem je opisan ves slovenski etnografski muzej! Soba ni pregledna in prepolna omar, predmeti so v omarah naloženi drug poleg drugega tako na gosto, da na polaganje paznje na detajl sploh ni govora ter vse skup prej sliči na slabo urejen in naložen magacin, kakor na razstavno dvorano. Večina predmetov pa je sploh magacinirana in ne samo javnosti, marveč tudi študijskim namenom popolnoma nedostopna in torej niti v najmanjši meri nabran material svojega namena ne izpolnjuje. V danih prilikah misliti na smotrenejšo ureditev muzeja pa je absurdno in nemogoče.

Če pri tem pomislimo na mnogostrane zahteve, ki jih znanost pa tudi lajik zahteva od muzeja, vidimo, da pod takimi okoliščinami sedanji muzej pač ne more zadovoljiti. Etnografski muzej ni v stanju prikazati posamezne lokalne difference našega ozemlja, niti v modelih posameznih tipov hiš kaj šele z ureditvijo resničnih notranjščin. Gotovo je utopija misliti na muzej na prostem, vendar bi se dale v drugih prilikah vsaj notranjščine etnografsko pravilno urediti. Ravno tako bi v drugih okoliščinah bila dana možnost tudi noše pokrajini med seboj ločiti ter prikazati moške in ženske modele. Predmete ljudske umetnosti bi bilo mogoče strokovno in tudi estetsko razporediti tako, da bi si jih bilo mogoče ogledati in bi mogle prav učinkovati. Ostale manjše predmete ljudske obrti in okraševanja ter ženska ročna dela bi se dala pravilno sortirati. Obrtne šole in ženske šole bi gotovo mogle mnogo koristi odnesti s tako urejene razstave. V drugačnih prilikah pa bi mogel muzej nakupovati tudi uporabne predmete iz vsakdanjega življenja, orodje in reči, ki so bile doma napravljene in dolgo let v rodbini uporabljene, katere pa sedaj radi nizke cene industrijskih izdelkov in radi manjše praktičnosti zgubivajo na pomenu, so pa le predmeti naše ljudske obrti in kot taki spadajo nujno v muzej, ki hoče prikazati verno sliko našega človeka. Stari plugi, leseni vozovi, hišna oprema, okenske mreže itd. itd. vse sami važni predmeti, na katere sedaj muzej niti misliti ne sme in jih mora odklanjati, ker jih niti

magacinirati nima kam. Tako ti predmeti počasi propadajo in izginevajo, vendar ne po krivdi muzeja, marveč oblasti, ki tega stanja muzeja ne morejo ali nečejo opaziti.

Muzej rabi le eno: prostora in zopet prostora, kamor bo mogel svoje stvari postaviti in jih tako razstaviti, da bodo dostopne za ogled. Skrajni čas je že, da začne država oz. še bolj banovina misliti na postavitev lastnega poslopja Etnografskega muzeja, kjer bo mogoče uresničiti vse zahteve znanosti in želje ljudstva z ozirom na tak muzej. Davno že bi se morala oblast odločiti za nove gradnjo. V Beogradu zidajo nov Etnografski muzej, v Zagrebu so tudi pripravljene milijoni za novo zgradbo muzeja, v Ljubljani pa postavljajo drugo Galerijo, tako da bomo imeli dve galeriji, pa nobenega Etnografskega muzeja, kar daje posebno sliko razmeram pri nas.

Mogoče je. Moderna Galerija potrebna, čeprav je glasnik predvsem tujih, v svetu modernih, govoric umetnosti in klasična zbirka tujih vplivov, dostopna samo nekaterim, ki se razumeja na sodobna gibanja, dočim bo ostala pri največji večini slovenskega naroda nerazumljena in bo razlika med mestom in deželo samo še večala. Etnografski muzej pa je središče vsega narodovega udejstvovanja, enako razumljiv meščanu, prav posebno pa kmetu, ki bo s tem vedel, da imajo ljudski produkti tudi velik pomen in so cenjeni. Poslanstvo muzeja bo v tem v celoti izpolnjeno in se nam ne bo treba bati, da bi hodil naš človek v tujino po vzgledu in jih prenašal k nam, saj bo znal s pravim življenjem v narodno svojino razumeti nje stremeljenja in samo tako smo lahko gotovi, da se bo razvoj vršil nadalje v pravi smeri. Sicer pa menimo, da je odveč govoriti in dokazovati pomen Etnografskega muzeja za narod, kdor tega ne razume oz. noče razumeti, je proti narodu in narodu škodljiv.

Zato tudi ob tej priliki ponovno apeliramo na oblasti, državno in samoupravno, da si s prihodnjim preračunom vzame v načrt zgraditev Etnografskega muzeja v Ljubljani in prepričana naj bo, da bo s tem izpolnila eno največjih kulturnih potreb Slovencev. Narod brez pravega Etnografskega muzeja ne more ločiti zela od plevela in prerad zaide v tuje vode in

služi tujcu. Sedanje stanje muzeja pa je sramotno in prav nič reprezentančno za kulturni narod. Šele z ureditvijo pravega narodopisnega muzeja, se bo mogoče uspešno boriti in pobijati posamezne nestvore »slovenskega sloga«, ki se zadnje čase pojavljajo pri nas in katerih nekateri, žal, dobivajo podpore naših oblasti ter s tem za pravljajo narodno premoženje.

Zgraditev Etnografskega muzeja v Ljubljani naj postane geslo in uresničenje potrebe vseh Slovencev.

Izmed pomembnejših dogodkov v tem letu naj omenim po vrstnem redu. L. 1939. je začelo s pripravami za svetovno razstavo v New-Yorku. Jugoslovansko razstavo je organiziral Obrtni muzej v Beogradu in glasom poznejše brzojavke Ministarstva prosvete lbr. 4412/39 od 15. februarja 1939 je moral muzej poslati sledeče predmete: Gorenjsko moško in žensko narodno nošo, belokranjsko žensko nošo, nošo ljubljanske okolice, dva srebrna sklepanca, štiri čedre, dve palici, ornamentirano zibko, preslico, lesno plastiko, tri slike na steklo, neško, deset panjskih končnic, skrinjo, prstan, glavnik, obesek, žličnik, čelašnik, in pečnico. Čeprav je pri tem riziko vrnitve zelo velik, se je muzej razstave moral udeležiti in upamo, da bodo lepo razstavljeni predmeti svojo nalogo vsaj delno izvršili. Nadalje je bilo mnogo poslov, dopisovanja in razpošiljanja z muzejskim glasilom »Etnologom«, knjigo XII, ki se sedaj tiska v Drž. tiskarni v Beogradu in katerega je dosti težko mogoče urejevati le potom dopisovanja. — Dne 16. februarja t.l. je bil izvoljen za dopisnega člana Srpske Kraljevske Akademije znanosti in umetnosti v Beogradu direktor muzeja Dr. Niko Županić. Mnoge čestitke in priznanja časopisov so dokazala, da je bilo imenovanje več kot zaslužno. V muzejski kroniki je zapisano: »kot pionir antropoloških in paleo-etnoloških ved pri nas, poleg udejstvovanja z uspehom tudi v ostalih znanstvenih vedah, je to imenovanje zaslužil brezdvoma že davno prej in tudi od drugih strani.« — Posamezni arhitekti in drugi etnografi hodijo stalno v muzej študirat razstavljene predmete in si sposojat fotografski material. — Mnogo etnografsko važnih predmetov (modele za mali kruhek iz okolice

Kamnik, skrinje in druge) poleg nekaterih važnih knjig smo morali radi pomanjkanja denarja odkloniti. — Preparator je ves mesec april in del maja čistil, zračil in ponovno prepariral magaciniran material. — Dne 13. maja je obhajal 80-letnico rojstva zaslužen nabiralec narodnega materijala in znan slovenski etnograf, zgodovinar in stalni sodelavec in sotrudnik »Etnologa«, g. duhovni svetnik in župnik v pok. Ivan Šašelj, ki je dolgo časa pastirjeval v Beli Krajini, sedaj pa živi v Št. Lovrencu na Temenici. Upravnik muzeja je imel namen prirediti večjo proslavo na čast temu dogodku, toda velika skromnost slavljenčeva je odklanjala sploh vsako javno proslavljanje. Nazadnje je, na vneto upravnikovo prigovarjanje, le pristal na intimno proslavo v Stiškem samostanu, katero je zelo blagohotno in ljubeznivo organiziral opat Stiškega samostana milošljivi g. dr. Avg. Kosteel. K proslavi, ki je bila 23. maja v Stškem samostanu, je bil povabljen le ožji krog slavljenčevih znancev in prijateljev, med katerimi so se povabilu odzvale mnoge vidne osebnosti našega javnega življenja. Društvo »Bela Krajina« je jubilarata imenovalo svojim častnim članom in mu ob priliki proslave izročilo lično diplomu, delo Maksima Gasparija. Vsa proslava je dokaz velike priljubljenosti in spoštovanja, ki ga Ivan Šašelj po vsej Sloveniji uživa. Dan namenjen proslavi njegove 80 letnice je minil v prijetni domačnosti stiškega samostana kar najlepše in pustil najboljši vtis v vseh navzočih. Oba vodilna ljubljanska dnevnikarja sta prinesla velike članke o pomenu in delu Ivana Šašlja za slovensko kulturo. Na predlog Upravnika tega muzeja je sprejel Slavljencev za svoje velike zasluge visoko odlikovanje reda Sv. Save III. stopnje ter s tem javno priznanje za svoje udejstvovanje. Čestitkam se pridružuje tudi uprava Etnografskega muzeja in uredništvo »Etnologa« z željo, da bi slavljenecu bilo dano še mnogo let na razpolago, da bi mogel dokončati svoje delo in še mnogo koristiti slovenski etnografiji.

V maju je obiskal muzej ataše bolgarskega tiska v Beogradu g. Mihail Georgiev in bolgarski študenti. — Splo-

šno žensko društvo se zanima za veze in prasi na posodo predmete za razstavo na velesejmu. — G. Boris Orel dobi pooblastilo, da si kot zastopnik muzeja ogleda festival narodnih šeg in običajev v Zagrebu in pozneje v Mariboru. O poteku obeh je obvezan poročati v »Etnologu«. — Vse knjige »Etnologa« smo poslali na razstavo jugoslovanske knjige v Sofijo. — V predlogu novega državnega predračuna za l. 1940/41 smo ponovno predlagali nujno zgraditev novega Etnografskega muzeja v Ljubljani. Avgusta si ogleda muzej vodja tujsko prometnega in propagandnega društva na Nizozemskem dr. de la Faille. — Začetkom avgusta je bilo ustanovljeno Etnografsko društvo v Ljubljani v podporo in pomoč Etnografskemu muzeju poleg namena očuvanja, ohranjanja in zbiranja etnografskih predmetov in pospeševanja etnografske znanosti. Predsedstvo društva je prevzel direktor muzeja dr. N. Župančič, tajnik je g. Vekoslav Bučar, v odboru in v društvu so še drugi vidnejši slovenski etnografi. — Koncem septembra je bil vpoklican na orožne vaje kustos priprav. tega muzeja Franc Kos za enomesečno dobo. — Mnogo zahtevajo strokovno revijo »Etnolog«, posebno pozornost vzbujajo jubilejna knjiga X XI. — Novembra je stopil v pokoj dolgoletni hišnik Narodnega muzeja g. Janez Slapničar, ki je obenem tudi dobrovoljno pazil na Etnografski muzej. Radi svoje pridnosti, skrbnosti in odkritosrčnosti je bil splošno priljubljen. Vsi nastavljenici obeh muzejev so mu priredili pristrčno odhodnico. Uprava Etnografskega muzeja se mu še tem potom za njegov trud najtopleje zahvaljuje.

Personalni status se ni spremenil, razdelitev dela je ostala ista.

Inventar se je v tem letu pomnožil za približno 20 predmetov, med katerimi je treba predvsem omeniti slike na steklo, glasbeni ljudski instrument itd poleg nakupa važnih knjig med njimi 13 letnikov »Zeitschrift f. österr. Volkskunde« in druge. Narodni poslanec J. Koce je daroval muzeju večje število belokranjskih pisanic. Uprava mu izreka tem potom še enkrat zahvalo. F. K.